

גורמים המשפיעים על יכולתם של מורי מדע וטכנולוגיה בבתי ספר יסודיים לשלב את סביבת הלימוד החוץ-כיתתית במערך ההוראה: התפתחות מקצועית מול שינוי מקצועי

תקציר עבודת הגמר של יולה מדין

עבודה זו עוסקת באפיון משתנים המשפיעים על נכונותם ויכולתם של מורים לשלב את סביבת הלימוד החוץ-כיתתית במערך ההוראה שלהם.

המחקר התמקד בניתוח מקרה (Case Study) של 14 מורות למדע וטכנולוגיה בבית הספר היסודי.

שאלות המחקר התמקדו באפיון הגורמים המגבילים את השימוש של המורות בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית, בהבנת התהליכים שהן עוברות במהלך היישום ובבחינת אסטרטגיות שונות להתמודדות עם הקשיים הכרוכים בהוראה מחוץ לכותלי הכיתה.

מערך המחקר כלל אפיון גישתן הפדגוגית של מורות אוכלוסיית המחקר ועמדותיהן כלפי למידה והוראה חוץ-כיתתית ובחינת השפעתם של שני מודלים על יכולתן של המורות ליישם את עקרונות הלמידה החוץ-כיתתית בבית ספרן. מודל אחד כלל "השתלמות מרפ"ד" במתכונת המקובלת של מספר מפגשים אחת לשבוע. המודל השני נערך במתכונת, אשר כללה בנוסף להשתלמות המרפ"ד גם ליווי והנחיה של מורות בבית ספרן. במודל זה השתתפו ארבע מורות שהפעילו בכיתותיהן מבנית אשר פותחה לצורך המחקר בנוכחי ואשר משלבת בתוכה את סביבת הלימוד החוץ-כיתתית כחלק אינטגרלי. בשני המודלים לוותה ההפעלה במחקר אשר כלל תיעוד התהליך שעברו המורות ואיסוף נתונים לגבי שינויים שחלו בקרב המורות מבחינת עמדות, יישום ומידת הפנמתן את תהליך ההוראה והלמידה החוץ-כיתתית.

ממצאי המחקר מצביעים על פערים הקיימים בין גישתן הפדגוגית החיובית מאוד של מורות, כלפי חשיבותה של סביבת הלימוד החוץ-כיתתית לבין התנהגותן בפועל. נמצא כי מורות מגשרות על פערים אלו באמצעות גורמים אובייקטיביים אשר לדבריהן מונעים מהן ללמד מחוץ לכותלי בית הספר.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שהוראה, בהתאם לעקרונות הלמידה החוץ-כיתתית העומדים ביסוד עבודה זו, דורשת ממרבית המורות שינוי תפיסתי עמוק.

את קשיי המורות בניצול סביבת הלימוד החוץ-כיתתית ניתן למיין לשלוש קבוצות עיקריות: קשיים טכניים, קשיים תכניים וקשיים אמוציונליים. נמצא כי מורות שפיתחו משמעות פנימית לחשיבותה של סביבת הלימוד חוץ-כיתתית מפסיקות לראות בקשיים הטכניים גורם מגביל ומרביתן גם מצליחות להתמודד עם הקשיים האמוציונליים בעזרת התנסות חיובית, ליווי ותמיכה. ההתמודדות עם הקשיים התכניים נמצאה כמורכבת ביותר ומרבית המורות לא הצליחו לבצע העברה לנושאים נוספים שהם מעבר לתחום התוכן בו התנסו.

במישור היישומי מוצע להתמודד עם הקשיים התכניים בעזרת ליווי הכולל סיוע בבניית רצפי הוראה המשלבים את הסביבה החוץ-כיתתית. וכן על ידי פיתוח חומרי עזר ללמידה חוץ-כיתתית ושילובם בחומרי הלמידה הקיימים. מוצע כי מודל אפקטיבי להשתלמות צריך לכלול מרכיב של התנסות "המורה כתלמיד" ברצף הוראה הכולל פעילות חוץ-כיתתית ומרכיב של

התנסות בהפעלת רצף כזה בכיתה, עם ליווי. וכן שילוב של כלים פסיכולוגיים בתהליך ההנחיה. עם זאת חשוב לציין כי למערכת (מנהל ומפקחי משרד החינוך) יש השפעה מכרעת על היישום. ממצאי המחקר מצביעים על כך שדווקא המערכת, אשר אמורה להוביל את השינויים, מהווה לעיתים קרובות גורם אשר בולם את ביצועם.

במישור המחקרי פותחת עבודה זו כיווני מחקר, להעמקת ההבנה של למידה והוראה חוץ-כיתתית, אותם ניתן לערוך על פני אוכלוסייה רחבה יותר.